

קינדער אין געטאָ

ילדים בגטו

לייב מאָרגנטוי

תרגום: יניב גולדברג

הקדמה

באחד מקורסי ספרות יידיש שלי, נגשה אלי סטודנטית בשם טובה בירן, ובביישנות רבה אמרה לי, אתה יודע אבי היה משורר יידיש, הוא כתב הרבה שירים, והייתי רוצה לתרגםם אולי אתה מוכן לתרגם אחד משיריו?

לשאלתי מי היה אביך, ענתה: המשורר לייב מורגנטוי...

לייב מורגנטוי הוא שם העט של המשורר חנן לייב ספולניק, שנולד בפינסק, לאחר המלחמה חי בלודז' ועלה לארץ והתיישב בחולון. שירו המפורסם ביותר הוא כמובן עץ הכוכבים, „מין פֿעטער עליע האָט אַ בוימ,“ שהולחן על ידי נח נאכבוש, תרגם לעברית על ידי יורם טהרלב, הולחן בגרסתו העברית על ידי נורית הירש והושר בהצלחה רבה על ידי חווה אלברשטיין הן ביידיש והן בעברית.

טובה נגשה אלי לאחר ששמעה מספר תרגומים שלי ליידיש ושאלה אם אני מוכן לתרגם גם מיידיש לעברית. היא סיפרה שיש לאביה שיר שנקרא „קינדער אין געטאָ,“ „ילדים בגטו,“ שמספר מתרגמים ניסו לתרגמו אולם התרגומים לא הניחו את דעתה, הם לא העבירו את עוצמת הטרגדיה המתוארת בשיר, ובנוסף הם לא נתנו את התחושה המרוממת המתקבלת בקריאת שיריו של אביה.

השיר לא פשוט לתרגום מכיוון שהוא מחוסר משקל ובעל חריזה מתעתעת, המתארת את תחושות הבלבול והתסכול של המשורר בעקבות המראות שבגטו. מה גם שלא מעט ביטויים שעוברים ביידיש לא מתקבלים באותה צורה במעבר לעברית.

לאחר מספר נסיונות שלי וכמעט חצי שנה הצגתי בפני טובה את התרגום, ולשמחתי היא אהבה אותו מיד.

השיר „קינדער אין געטאָ,“ „ילדים בגטו,“ מתאר את הטרגדיה של ילד בגטו. הילדים שבמקום לשחק מנסים לשרוד ולהשיג פירור אוכל על מנת שלא למות. חלקם מתים כמו חיטה קצורה (ביידיש פֿאַרשניטענע) ומי שכבר מצליח לשרוד את הרעב, מגיעים הקלגסים הנאציים שבטלפיהם הגסות נרצחים. אלא שמורגנטוי איננו מסתפק בתיאור המוות, הוא מרשה לעצמו להיכנס לנשמות הילדים וקורא:

עֲצֻמוֹתֵיהֶם זִעְקוּת
מִקְבְּרִים וּמֵאֶפֶר
יְלָדִים יְהוּדִים,
דוֹרוֹת נִכְחָדִים – מְלִיוֹנִים!
הֵם חַיִּים בְּלִבֵּנוּ
הַמְדַמֵּם, הַקּוֹדֵחַ,
וְאוֹתָנוּ תְּמִיד מְלֹאֵת
עֵינֵיהֶם הַצּוֹעֲקוֹת, הַקּוֹרְאוֹת וְתוֹבְעוֹת.

בדומה לשירו של מרדכי געבירטיג, „עס ברענט“, הקורא ליהודים שלא לחבוק ידיים ולהציל את השריפה בדמם, קוראים הילדים המתים בשירו של מורגנטוי לשורדים ולחיים לא לשכוח, הם לא מבקשים, הם צועקים וקוראים ותובעים להמשיך ולחיות בליבנו, מתוך הקבר והאפר הם זועקים לזכור ולא לשכוח. לזכור מי קצר את הילדים, כיצד ובאיזו אכזריות, ובעיקר מדוע ובשל מה. האמנם יש לכך תשובה?

לזכור את ההיסטוריה בתקופה האפילה ביותר של עמנו.

דווקא בתקופה הנוכחית, כאשר המדיניות הפולנית מנסה להשכיח חלקים משמעותיים מתוך שואת יהודי אירופה, תקופה בה אנו עדים להתגברות מכחישי שואה, ותקופה שבה גם בתוכנו אנשים מוכנים לסלוח ויותר מכך לשכוח, עומד המשורר לייב מורגנטוי ונהיה לפה למליון וחצי הילדים שנרצחו בשואה ודורש בשמם לזכור ולא לשכוח, לחיות אותם בליבנו, לזכור שהיו ילדים שבמקום לפרוח קמלו, במקום לאכול רעבו, במקום לשחק נרצחו.

השנים חולפות ועימן מתמעטים דוברי היידיש ושורדי השואה, דווקא כעת יש חשיבות להנגיש את היצירה ביידיש לדוברי העברית (והאנגלית) על מנת לשמר את הזכרון, להנציח את העבר ולשמור על העתיד. בכל לוויה יהודית אנו קוראים את המשנה במסכת אבות ג, א: "דע מאין באת ולא אתה הולך". קדושי השואה בכלל והילדים הנרצחים בפרט, מבקשים שנזכור מאין באנו ונדע לאיזה כיוון אנו רוצים ללכת, הן מבחינת חיינו הפרטיים ועוד יותר מבחינת דמותה של המדינה היהודית בה אנו רוצים לחיות. האמנם בדמותה של המדינה כפי שאנו מעצבים אותה – אנו ממלאים את התביעה של אותם ילדים, שעניהם צועקות, וקוראות ותובעות?

ד"ר יניב גולדברג

Isaac Levitan, *Gray Day*, 1895

ליד

קינדער אין געטאָ,
ווי פֿלאַנצן פֿאַרוועלקטע אין בליען.
קינדער, ווי זקנים,
מיט האַלב אויסגעלאָשענע אויגן.
זיי זענען מקנא דעם ווינט
און די זאָרגלאָזע פֿייגל,
וואָס קענען פֿון געטאָ
דעם שטעכיקן צוים איבערפֿליען.

קינדער אין געטאָ -
פֿון הונגער געשוואַלענע שטייען,
דאָס נאַקעטע לייב -
אונטער שטעכיקע רעגנס און שנייען,
זיי בעטלען אַ קרישקעלע ברויט,
אַ קאַרטאַפֿל דעם הונגער צו שטילן,
אַ בגד אַן אַלטס -
דאָס צעוונדיקטע לייב צו פֿאַרהילן.

קינדער אין געטאָ,
פֿאַריתומטע, עלנטע קינדער.
דער ברוק זייער היים איז
און ווער וועט זיי שיצן אַצינדער?...
נישטאָ ווער ס'זאָל צוטוליען וואַרעם,
אַ לעפֿל געקעכטס זיי דערלאַנגען,
און ס'פֿאַלן די קינדער אויף גאַסן,
ווי אונטערגעשניטענע זאַנגען.

קינדער אין געטאָ -
געשליידערט פֿון פֿענצטער און שטיגן
דורך רוצחישע לאַפעס -
פֿון מאַמישער ברוסט אָפּגעריסן ...
די טויערן שווערע פֿון הויף
מיט אַ קרעכץ הינטער זיי
זיך פֿאַרשליסן,
און ס'וויינען די מאַמישע הערצער
בײַ ליידיק-געוואָרענע וויגן...

עס האָבן די רוצחים
די ערשטע צום טויט זיי גענומען.
נאָך זיי איז
אַן עדה אַ גאַנצע געוואָרן פֿאַרשניטן ...
שוצלאָזע קינדער -
די שענסטע, די איידלסטע בלומען -

עב

ילדים בגטו
כמו שתילים הקמלים בפריחה
ילדים כמו זקנים
עם עינים כבירות למחצה.
מקנאים הם ברוח,
בצפור החפשיית
היכולה לעופף אל מעבר
לגדר המיל הדוקר.

ילדים בגטו
נפוחים מרעב הם עומדים,
וגופם העירם הוא נדקר
מתחת גפם ושלג אכזר.
מקבצים נדבה רק פרור מהלחם,
תפוחון אדמה להשקיט את רעב,
סמרטוט של בגד מרוט ויפן
העקר לרפא את הגוף הדואב.

ילדים בגטו
מיתמים בודדים בלי כח לשאת
הרחוב הוא ביתם
ומי יגן עליהם כעת.
אין מי שביחם יחבבם
או יגיש להם כף של אכל חם,
ונופלים ברחובות הילדים הרבים
בחטה הנקצרת זרוקים.

ילדים בגטו
מפדרגות וסלונות השלכו.
בטלפי הרוצחים
נקרעו בפראות משדי אפם,
ושערי החצר הכבדים
נאנחו ונעלו אחריהם
ובוכים לבבות, לבבות אמהות
אל מול העריסות הריקות.

והרוצחים - הם לקחו
אותם ראשוניים אל הסות

וואָרען
 יעדע שילמה נקצרה.
 ילדים חסרי הגנה,
 הכי עדינים ויפים הפרחים
 בשום מקום
 לא פסוקה עליהם יד הרוצחים.

עצמותיהם זועקות
 מקברים ומאפר
 ילדים יהודים,
 דורות נכחדים – מליונים!
 הם חיים בלבנו
 המדומם, הקודם,
 ואותנו תמיד מלוות
 עיניהם הצועקות, הקוראות ותובעות.

עס האָט זיי אין ערגעץ
 די מערדערשע האַנט נישט געמיטן ...

זייער געבייטן שרייט אַרויס
 פֿון די אַשן און גריבער ...
 ייִדישע קינדער -
 פֿאַרשניטענע דורות - מיליאָנען! ...
 זיי לעבן אין אונדזערע הערצער,
 וואָס בלוטיקן אַלץ נאָך אין פֿיבער,
 ס'באַגלייטן אונדז זייערע אויגן,
 וואָס שרייען און רופֿן
 און מאַנען - - -

ד"ר יניב גולדברג הנו רב, עו"ד, מגשר מוסמך, חוקר משפט ספרות ותיאטרון ומתרגם מידיש וליידיש. ספרו אני בדרכי אלך עוסק בביתוח סוגיות משפטיות שונות העולות משישה מחזות תיאטרון שלהן רלבנטיות לימינו. ספרו בימת חיה - שיחות עם השחקנית ליה קניג על תיאטרון וביוגרפיה יצא בהוצאת אוניברסיטת בר אילן. פרסם מאמרים בתחום משפט ותיאטרון יידיש ועברי, תרגומו ליידיש לשירה של נטע ברזילי Toy ולשירו של יואב גינאי אני הז"ד זכו להד ולתפוצה רבה ברחבי העולם. בנוסף, הוא חבר ועדת פרסי התיאטרון הלאומי הבימה, חבר האגודה הישראלית לחקר ההומור, במאי, מרצה, מנחה ומלווה אקדמי של אירועי תרבות בארץ ובחו"ל.